

Өтөх төнгүргэстээх, сурт кэриэстээх

«Кыргыдайдар» диэн сана дьонун кинигэ

Кинигэ 1 кг 151 гр ыйаа-һыннаах, 11 бастаах, «сүөрэ тардылытын» 911 листтээх, элбэх хаартыскалаах, халын тастаах. Академик Э.К.Пекарский тылдытын биир кинигэтэ 1 кг 700 гр ыйаа-һыннаах, онон улуу киһи үлэтин кытта араа-бараа кинигэ эбит диэн үрдэ суох үөрэн үрүлүйэ олоробун. Листтэрэ да сөбүгэр аттарыллыбыттар, уһун үйэлээх буолара чуолкай. Бу кинигэҕэ кыракий нэһилиэк олоҕо-дьаһаҕа, дьонун-сэргэтин өйө-талыма, сайдыыта олоххо уларыһыылара хайдах баарынан суруллубуттара олус итэҕэтиилээх. Кинигэ

ОАО «ИПК Дальпресс» диэн тэрилтэҕэ бэчээттэммит.

Нэһилиэк баһылыга С.С.Григорьев сүүрэн-көтөн, араас тэрилтэлэр салайааччыларыттан, олохтоохторуттан көмө-

лөһүннэрэн, үбү булан, маннык кинигэ таһаартарбытыттан ытык-мааны саастаах киһи, биир бэйэм үөрүүбүттэн уйадыһаапар диэри уулан хааллым. Кинигэни тарбаха баттанар, өрөспүүбүлүкэ бары үтүөлэринэн биллибит Т.В.Абрамова, Е.Г.Николаева уонна кинилэр үөрэнээччилэрэ Э.Я.Яковлев тоһумурдаан, 5 сылы быһа хомуйан онорбуттарыттан тахсыбыт, 11 бастаах кинигэни тутан олоруу-дьолго тиксибит тэҥэ буоллум. Үтүө дьоммут Евдокия Гаврильевна 82 саастаах, Татьяна Васильевна 83 саастаах, Эдуард Яковлевич кинилэр үөрэнээччилэрэ. Кыра да кинигэлэргэ мэлдьи көмөлөһөр 79 саастаах Татьяна Иосифовна эппитэ этирээс, тушпута туйгун быһаарыһылаах киһи. Кини 10 оҕолоох ыал эмийи куурдар, эмсэх кээһэр, угукаан буорун хостуур, изримэ дьэз иччитэ, элбэх сизин, хос сизин эбэтэ буолар. Биһиги кинилиин 2014 с. «Истин санаа, үтүө өйдөбүл», 2015 с. «Ахтабыт-саныбыт Аласпытын» диэн кинигэ оҕочооннорун таһаараммыт дархаһыйыта суох кинигэҕэ кирибит дьоммутугар тарҕаталааммыт махталы ылбыһыт. Дьэ, бу маннык саастаах эбээлэр, хос эбээлэр 5 сыл устата хомуйан тыһпалаһан, кинигэ таһаартарыттар хорсун быһыы. Кинигэ бастаах баһыгар төрүччү сырдатыллыбыт. Архыып докумуоннарын хасыһан, фотограф К.С.Борисов үлэтэ-көмөтө улахан махталлаах дьыала.

Куорат киин библиотекатыгар элбэх киһи кэлиилээх бу кинигэни мааллааһын буолла. Кинигэ хайдах айыллыбытын туһунан библиотека кыраайы үөрэтээччи салаатын үлэһитэ, М.П.Дмитриева астык сонуннары киллэрэн турар,

кимиилээхтик кэпсээбитин ытыс тыаһынан махтанныбыт. Ыҕырыллыбыт ыалдыттар бу кинигэ туһунан бэйэлэрин санааларын эттилэр. Барҕа махтал тыллаларын кинигэни таһаарбыт ытык-мааны дьонно тириэртилэр.

«Кыргыдайдар» кинигэ 11 баһын аайы көлүөнэ-көлүөнэ сырдатыллыбыт. Манна олорон ааспыттар эбит: күүстээхтэр, ырыаһыттар, олоһохуттар, хабарҕа ырыатын толорооччу, булчуттар, оһуокайдьыттар, хомусчуттар, сахалы сизргэ: ичээннэр, көрбүөччүлэр, илбиһиттэр, ойууттар. Билинни сизринэн: быраастар, учууталлар, суруйааччылар, культура үтүөлээх үлэһиттэрэ, муосчут, иистэнньэннэр, кыптыһыйынан кырыһааччылар, тутууһуттар, учуонайдар кирибиттэр. Кинигэҕэ билинни көлүөнэ билэр чакчыллара киллэриллибиттэрэ өссө элбэх оруолу ылбыт.

Кинигэни ааҕардыы бэлэмнэнэргэ өйөнөрдөөх тэрил наада буолбут, көхсүн бөгдөйбөтүн, ойоһонун хардастыбатын курдук. Сытан эрэн ааһы табыллыбат эбит, баҕар, хараһын кылар буолуон сөп. Оннук сүдү кинигэ «сүөрэ тардытын» болҕойон ааһын, онно баар эбит амтаннааҕа.

Бу кинигэ Кыргыдай олохтоохторун үйэтитээри, кэлэр көлүөнэлэр төрдүлэрин-уустарын билиннэр диэн сыаллаах тахсыбыт. Онон манна көмө-тирэх буолбут архыып матырыһааллара, кырдыаҕастар ахтыылара. Ыччаттар төрүччүлэрин билиилэригэр суол тэлэр. Төрөөбүт дойдуга таптал, хайа баҕарар киһиэхэ: эйиэхэ, миэхэ, киниэхэ дойдуну араһаччылыыр анал ытык иэс буоларын бары да билэр буоллаһыт. Ханнык баҕарар суруйуу элбэҕинэн буолбакка, суруллубута дьонно-сэргэҕэ тийиитинэн сыаналанар. Онон бу кинигэни ааһан эрэр дьон кинигэни суруйбут автордарга махтаныйылар кэмэ суох элбээбит. Саамай туһа – төрүччү суруллубута дьону түмүт эбит. Онон төрүччүлэрэ быһаарыллыбыт аймактар бэйэ-бэйэлэрин эҕэрдэһиилэрэ элбээбит. Онно оһор миигин кытта олох да билбэт ыччаттарым илии тутуспуттарыттан үрдэ суох үөрэн олоробун.

Кинигэ салгыта өссө да тахсар туруктамыт. Мааллаһынна кэлбит эдэр дьоннор мань салгыыр санаалаах үөрэ-көтө тарҕастылар. Билигин да кыргыдайдар санааларын сайа этэр, кизнэ зйгэҕэ үгүс үтүөнү чэчирэтэр кэрэ кэскили кэрэһэлиир аналлаахтар. Мин төрөөбүт Арыылааһым, олорбут Алааһым, үөрэммит Кыргыдайым оскуолата өрүү мин өйбөр-санаабар мэлдьи баар курдук. Кинигэни таһаарбыт ытык дьоммор барҕа махтал буоллун. Өрүү да маннык кэрэ сэбэрэбит, тупсаҕай быһыыгыт өрөгөйдүү сырыттын.

Махталы кытта Кыргыдайдан төрүттээх, Бүлүү куорат олохтооҕо, СӨ үтүөлээх учуутала, РФ үөрэҕириттин туйгуна, методист-учуутал Павлина Даниловна ИВАНОВА.